

ISSN 2147-8902

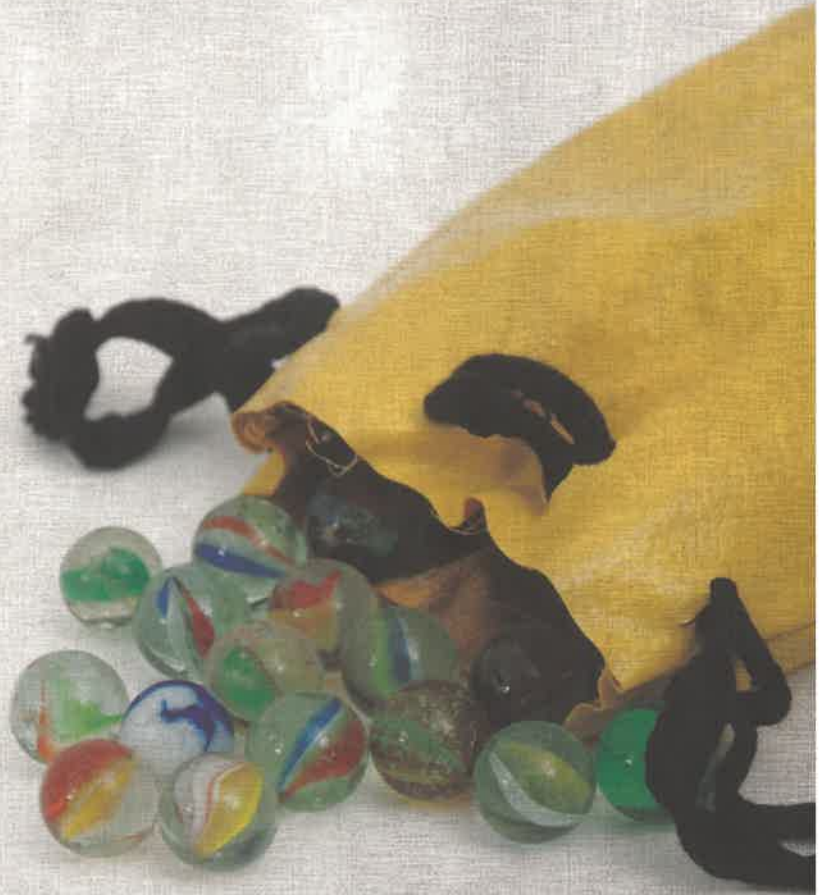
sosyoloji divanı

Sosyoloji Dergisi | Yıl: 7 Sayı: 13 | Ocak-Haziran 2019 | 35 TL

13

Dosya

KUŞAKLAR SOSYOLOJİSİ

sosyoloji divanı

Yıl: 7 Sayı: 13 | Ocak - Haziran 2019

ISSN: 2147-8902

Hakemli bir dergidir. Yılda iki kez yayınlanmaktadır.

DOSYA: KUŞAKLAR SOSYOLOJİSİ

sosyoloji divanı

Yıl: 7 Sayı: 13 | Ocak - Haziran 2019

ISSN: 2147-8902

Hakemli bir dergidir. Yılda iki kez yayınlanmaktadır.

Sahibi / Çizgi Kitabevi Adına: Ömer Arlı

Yazı İşleri Müdürü: Mahmut Arlı

Genel Yayın Yönetmeni: Seyfettin Kurt

Editör: Köksal Alver

Dosya Editörleri: Mahmut H. Akın - İbrahim Nacak

Yayın Kurulu: Ahmet Koyuncu, Ali Zafer Sağıroğlu, Erhan Tecim, Ertan Özensel, Faruk Karaarslan, Ferhat Tekin, Hüseyin Çil, İbrahim Nacak, Köksal Alver, Mahmut H. Akın, M. Ali Aydemir, Mehmet Birekul, Sıtkı Karadeniz, Uğur Çağlak

Kapak Görseli: Crissy Jarvis / Unsplash

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

İletişim: sosyolojdivani@gmail.com
www.sosyolojdivani.com

Baskı: Topaloğlu Matbaa
S.N: 44504 - B.T: Ağustos 2019

Abonelik ve Sipariş Çizgi Kitabevi

Sahibiata Mah.
M. Muzafer Cad. No:41/1
Meram/Konya

Alemdar Mah.
Çatalçeşme Sk. No:42/2
Cağaloğlu/İstanbul

Gazi Üniversitesi
Eğitim Fakültesi No:6/31
Yeni Mahalle/Ankara

(0332) 353 62 65 - 66 - (0212) 514 82 93

www.cizgikitavevi.com

📞 / cizgikitavevi

sosyoloji divanı

Danışman ve Hakem Kurulu:

Prof. Dr. Abdullah Koçak (Selçuk Üniv.)	Prof. Dr. Abdullah Topçuoğlu (Selçuk Üniv.)
Prof. Dr. Ahmet Sarı (Atatürk Üniv.)	Prof. Dr. Ahmet Zeki Ünal (Bursa Teknik Üniv.)
Prof. Dr. Ali Utku (Atatürk Üniv.)	Prof. Dr. Ali Rıza Abay (Yalova Üniv.)
Prof. Dr. Beylül Dikeçligil (İ. Gelişim Üniv.)	Prof. Dr. Celalettin Çelik (Erciyes Üniv.)
Prof. Dr. Enes Kabakçı (İstanbul Üniv.)	Prof. Dr. Ertan Özense (Selçuk Üniv.)
Prof. Dr. Fahri Çakı (Balıkesir Üniv.)	Prof. Dr. Hilmi Uçan (Afyon Kocatepe Üniv.)
Prof. Dr. H. Hüseyin Bircan (N. Erbakan Üniv.)	Prof. Dr. İsmail Coşkun (İstanbul Üniv.)
Prof. Dr. İsmail Hira (Sakarya Üniv.)	Prof. Dr. Kadir Canatan (Sabahattin Zaim Üniv.)
Prof. Dr. Kenan Çağan (Afyon Kocatepe Üniv.)	Prof. Dr. Korkut Tuna (İstanbul Ticaret Üniv.)
Prof. Dr. Köksal Alver (İstanbul Üniv.)	Prof. Dr. Mahmut Atay (Selçuk Üniv.)
Prof. Dr. Mehmet Karakaş (Afyon Kocatepe Üniv.)	Prof. Dr. Musa Taşdelen (Marmara Üniv.)
Prof. Dr. Mustafa Aydın (Karamanoğlu M. Üniv.)	Prof. Dr. M. Kemal Şan (Sakarya Üniv.)
Prof. Dr. Mustafa Orçan (Yıldırım Beyazıt Üniv.)	Prof. Dr. M. Hakkı Akın (N. Erbakan Üniv.)
Prof. Dr. Necmettin Doğan (İstanbul Ticaret Üniv.)	Prof. Dr. Ramazan Yelken (Yıldırım Beyazıt Üniv.)
Prof. Dr. Ruhat Yaşar (Kilis Üniv.)	Prof. Dr. Ömer Aytaç (Fırat Üniv.)
Prof. Dr. Tefvik Erdem (Hacı Bayram Veli Üniv.)	Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel (İstanbul Üniv.)
Prof. Dr. Yücel Bulut (İstanbul Üniv.)	Doç. Dr. Abdullah Harmancı (N. Erbakan Üniv.)
Doç. Dr. Ahmet Koyuncu (N. Erbakan Üniv.)	Doç. Dr. Lütfi Sunar (İstanbul Medeniyet Üniv.)
Doç. Dr. Erhan Tecim (N. Erbakan Üniv.)	Doç. Dr. M. Ali Aydemir (Selçuk Üniv.)
Doç. Dr. Ferhat Tekin (N. Erbakan Üniv.)	Doç. Dr. Mahmut Kaya (Harran Üniv.)
Doç. Dr. Mehmet Birekul (N. Erbakan Üniv.)	Doç. Dr. Murat Şentürk (İstanbul Üniv.)
Doç. Dr. Suvat Parin (Yüzüncü Yıl Üniv.)	Doç. Dr. Ö. Miraç Yaman (İstanbul Üniv.)
Doç. Dr. Sıtkı Karadeniz (Mardin Artuklu Üniv.)	Dr. Öğr. Ü. Ahmet Gökçen (Muş Alparslan Üniv.)
Doç. Dr. Zülküf Kara (Mardin Artuklu Üniv.)	Dr. Öğr. Ü. Aynur Erdoğan (İstanbul Üniv.)
Dr. Öğr. Ü. Ahmet A. Koyuncu (Afyon Kocatepe Üniv.)	Dr. Öğr. Ü. Ejder Ulutaş (Muş Alparslan Üniv.)
Dr. Öğr. Ü. Ali Zafer Sağıroğlu (Y. Beyazıt Üniv.)	Dr. Öğr. Ü. Hüseyin Çil (Selçuk Üniv.)
Dr. Öğr. Ü. Bedir Sala (Afyon Kocatepe Üniv.)	Dr. Öğr. Ü. İslam Can (Selçuk Üniv.)
Dr. Öğr. Ü. Faruk Karaarslan (N. Erbakan Üniv.)	Dr. Öğr. Ü. Selim Somuncu (Adıyaman Üniv.)
Dr. Öğr. Ü. İbrahim Nacak (Selçuk Üniv.)	Dr. Öğr. Ü. M. Murat Özkul (Balıkesir Üniv.)
Dr. Öğr. Ü. Nilüfer Öztürk Aykaç (Karamanoğlu M. Üniv.)	Dr. Öğr. Ü. Uğur Çağlak (N. Erbakan Üniv.)

İçindekiler

5 Divan Kalemi

7 DOSYA: KUŞAKLAR SOSYOLOJİSİ

- 9 Kuşak Sosyolojisi: Kavramsal ve Metodolojik Temeller | *İbrahim Nacak*
29 Kuşaklar Sosyolojisi ve Türkiye İçin Yeni Bir Kuşak Analizi | *Vehbi Bayhan*
47 Teknoloji Kullanmak İletişim Kurmak Değildir: Kuşakların İletişim Pratikleri Üzerine | *Mehmet Emin Babacan*
57 Tasarruf ve Tüketim Anlayışı Bağlamında Kuşak Farkı | *Ferhat Tekin*
75 M Nesli Edebiyat | *Hüseyin Çil*
99 İ-Nesil "Akıllı" Sokak Eylemleri | *Ayşegül Dede*
109 Tesettür Algısının Değişimi: Üç Nesil İncelemesi | *Büşra Özudoğru*

133 SÖYLEŞİ

- 135 Kurtuluş Kayahı ile Türk Düşüncesi ve Kuşaklararasılık Meselesi Üzerine Söyleşi

151 KENAR KAYIT

- 153 Bugün Türkçe Konuşan Kişi Kimdir? ya da 21. Yüzyılda Nefsin Pür Melali | *Sibel A. Arkonaç*
179 Evsizlik Kuramları ve Nedensellik: Eleştirel Bir Yaklaşım | *Yüksel Bekaroğlu Doğan*
203 Kentleşme Sürecinde Sosyo-Mekânsal Bir Olgu: Aile Apartmanları Üzerine Bir Değerlendirme | *Mehmet Tayanç*
215 Yaşlılarda Mekân Aidiyeti: Yaşlılık ve Mekân İlişkisine Sosyolojik Bakış | *Mukadder Özkan*

229 HAYAT SAHNESİ

- 231 Pazar Çantasından Naylon Poşete: Metaforik Bir Kuşak Tartışması | *Mehmet Birekul*
235 Kuşaklarla Beraber Ölen Eşyalar ve Titreyen Kelimeler Üzerine | *Nuh Akçakaya*
249 Babaannem Hangi Kuşak? | *M. Zeki Saka*
257 İstanbul Yaşlılık Atölyesi (1-2 Ekim 2018) | *Adem Menekşeoğlu*

263 KİTAPLIK

- 265 Kuşak Kavramına Disiplinler Arası Bakış | *Nilüfer Öztürk Aykaç*
275 Telgraftan Tablete: "Türkiye'nin Beş Kuşağına Bakış" | *Emine Sena Taş*
281 M Nesli - Yeni Müslüman Gençlik | *Semih Söğüt*
287 İ-Nesli | *Metin Eken*
293 Çocukluk Sosyolojisi Tarihi | *Hale Nur Uyanık*
297 Türkiye'nin 68'i: Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi | *Hüseyin Özil*
303 Yaşlanma ve Yaşlılığa Disiplinler Arası Bakış | *Mert Ersözlü*
309 Mannheim'ın Bilgi Sosyolojisi | *İlhami Aydın*
315 Weber ve Durkheim Metodolojik Bir Karşılaştırma | *Sinem Kaya*

321 ÖZETLER

333 YAZARLAR

Pazar Çantasından Naylon Poşete: Metaforik Bir Kuşak Tartışması

Mehmet Birekul

Eölerimiz büyüdü, ama ailelerimiz küçüldü;
konforumuz arttı ama zamanımız azaldı.
Eğitimimiz arttı, ama mantığımız azaldı;
bilgimiz arttı ama yargı gücümüz azaldı;
uzmanımız çoğaldı ama sorunlarımız da çoğaldı;
Şimdilerde yiyecekler hızlı ama sindirim yavaş;
İnsanlar uzun ama karakterler kısa;
Kârlar yüksek ama ilişkiler sığ.
Pencereden çok şeyin görüldüğü,
Ama odada hiçbir şeyin olmadığı bir zaman.
Charles Eisenstein,
(Kutsal Ekonomi Kitabından)

I.

“Zaman hızla akıyor” cümlesi belki de son yıllarda en sık duyduğumuz cümle. Ama esasında zamanla olan ilişkimiz hızın anlatamayacağı kadar çetrefilli. Chul Han’ın deyimiyle: Bugünün zaman krizi hızlanma olarak nitelendirilemez. Hızlanma çağı çoktan bitti. Bugün hızlanma olarak duyumsadığımız şey, zamansal dağılmanın semptomlarından sadece biri. Günümüzün zaman krizi, zamanda çeşitli aksaklıklara ve yanlış duyumlara yol açan bir diskroniden kaynaklanıyor. Zaman, düzenleyici bir ritmin eksikliğini çekiyor. Bu yüzden de ölçüsünü kaçırıyor. Bu zamansal bozulma, zamanın adeta dönüp durmasına yol açıyor. Hayatın hızlandığı hissi, amaçsızca dönüp duran zamanın yol açtığı bir duygu aslında...

Bu nedenle olsa gerek geçmiş ile bugün arasındaki farkı tanımlamak, başka bir deyişle “eskiden bunlar yapıldı, bugün ise bunlar var” demenin o kadar da kolay olmadığı bir dünya bugünün dünyası. Yeni yeni üretilen (ve de tüketilen) kuşakların belirli anlam dünyaları üzerinden yapılan betimlemeler tırnak içeri-

sinde “kuşak çatışmalarına” çözüm bulmaktan çok uzakta. Kuşaklar arası belirsizliklerin izini sürmek yaşanmadan yaş alan bu nesil için ne kadar mümkündür bilinmez ama bu farkı açığa çıkaran pek çok objeden ve davranış biçiminden söz etmek mümkün. Zamana direnen/direnemeyen eşyalar bu değişimin/farklaşmanın da en önemli şahitleridir bu anlamda. İnsanın ürettiği eşya üzerinden insanı anlamaya çalışmak, aşırı modernleşmenin simetrik yanlışlıkları arasında mikro keşifler yapmak esasında. Gündelik hayatın sıradanlığında yaşayan eylemlere, nesnelere, kelimelere önem vermek, hayatımızın her alanına sirayet eden konformizme karşı değiş tokuşu esas almak bir bakıma.

II.

Bugünün genç kuşakları için bu konformizmin ürettiği bir hazır bulunmuşluktan söz etmek mümkün. Doğar doğmaz her şeyi kucağında bulan bir neslin gündelik hayatımızı kolaylaştıran hatta imar eden bu eşyalar üzerinde kafa yormaları da çok beklenen bir tavır olmasa gerek. Zamanın rutinleştirdiği pek çok objenin gündelik hayatımızdaki yeri ve karşılığı önemli bir gösterge olarak da belirlemekte. Ülkemizin iki binli yıllarla birlikte gerçekleştirdiği sosyo kültürel ve ekonomik değişimin de birer göstergesi bu eşyalar.

Bu eşyalar bize ürettikleri konformizm kadar ürettikleri anlam dünyaları bakımından da dikkat çekicidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yürüttüğümüz maddi kültür, manevi kültür ayrımının çok ötesinde elimizle yaptığımız, kullandığımız hatta fırlatıp attığımız bu eşyalar zihinsel dünyamızda bir leke bırakmaya devam ediyorlar. Bu lekelerin birleşiminden oluşan anlam dünyaları içerisinde hareket eden nesiller olarak Simmel’in deyiimiyle kültürün trajedisini derinden yaşıyoruz.

Keşifler yüzyılı olan 20. Yüzyılın hayatımıza kattığı bu objeler tüketim toplumunun hızla metalaştıran ve pazarlayan stratejilerinin vazgeçilmez araçları olarak gündelik hayatımızı kuşatmış durumda. Bu keşifler arasında belki en belirgin olanlarından birisi de plastiğin keşfi. Plastik bir petrol yan ürünü olmakla birlikte, modern dünyanın ruhuna uygun bir şekilde hızla her türlü kalıba girebilen ve geleneksel dünyanın aksine kendisinden kolay vazgeçilebilen eşyaların üretimi için en önemli hammaddeleden birisi. Plastiğin keşfi salt bir endüstriyel devrim olmaktan öte geleneksel toplumda eşyaya atfedilen ruhu yok eden, bir bakıma büyüü bozan bir keşiftir esasında. John Wesley Hyatt’ın 1862’de küçük dükkanında yaptığı çalışmalarda bulduğu bu esnek ama güçlü madde bugün hayatımızın her yerinde. Bir taraftan vazgeçemediğimiz ama diğer taraftan dünyayı saran plastik kirliliğinden kurtulmak için bilim adamlarının onu yok edecek enzimler üretmeye çabaladığı bir dünyayı bize bırakan bir keşif bu.

Bu bağlamda son günlerde ülkemizi saran bir tartışma “naylon poşet” tartışması. Dünyanın en önemli icatlarından biri olan plastiğin mucize çocuğu naylon poşetten kolayca vazgeçmemiz isteniyor bizden. Bir bakıma modern dünyanın bizim için ürettiği konformizmin en önemli araçlarından birisi olan naylon poşetten çocukluğumuzun en önemli görsel hafızalarından biri olan heybelere, pazar çantalarına ve filelere bir geçiş öngörüyor bu tartışma. Bu vazgeçme eylemi ise modern insanın can alıcı bir noktadan yapılıyor. Ücretli naylon poşete karşın ücretsiz pazar çantaları.

Dedelerimizin ve ninelerimizin kullandığı heybelerin duvarlarını süslediği evlerde oturan, pazar çantası ve filelerin hayatımızda olduğu günlerde çocuk olanların çok yakından bildiği gibi pazar çantası üretildiği amacın çok daha ötesinde bir anlam taşımaktadır. O haftalık yapılan ihtiyaç listelerinin evdeki karşılığı idi. Yine o çocukların her daim ulaşamadıkları yiyeceklerin bir müjdecisi olarak beklenirdi. Sizi haftanın belli bir gününe ve her ev için farklı bir saatine kuran, uyanık olarak beklediğiniz bir alarmdı. Yeni kuşağın her daim stoklarında bulunan, her reklam arasında listelerinde güncellenen ve tüketmek için tüketilen, bir alışkanlığa doğru evrilen tüketim anlayışının çok ötesinde sabırla beklenen, bir ihtiyaca karşılık gelen ve kendisine değer yüklenen bir tüketimin taşıyıcısıydı pazar çantaları.

Evin geçimini sırtlanan ebeveyn için de pazar çantasının bir karşılığı vardı elbette. Pazar çantası her şeyden önce bir ölçü birimiydi. Doluluk oranı o haftanın ihtiyaçları ile bir karşılığa tekabül ediyordu. Ne aldığını bilmeden marketten çıkan tüketici bireye karşı bilinçli, ihtiyacına odaklanan ve belli bir baremi olan bir alışverişin tanığıydı pazar çantası. Dahası gelecek hafta kullanılmak üzere kilerdeki yerine yerleştirilen kendisiyle kurulan ilişkinin bir günlük değil de ömürlük olduğu bir eşyaydı.

Gerek heybeler gerekse pazar çantaları salt anlamda taşımaya değil, taşınana da anlam yükleyen eşyalardır. Modern dünyanın şeffaflığı içerisinde belirsiz bir pazarlamayı salık veren anlayışın çok dışında kendine has ama belirli bir motifi görürsünüz bu eşyalarda. “Heybe” dediğinizde ya da “pazar çantası”, herkesin zihninde beliren görsel aynıdır. Çünkü o modern dünyanın albenisini kurgulayan poşet gibi bir davet yapmaz size. O amaca vurgu yapar. Poşetler ise, modern dünya gibi sizi dışında bir vitrinle muhatap kılarken silüette görünen tüketime de dahil eder. Poşetler sadece çevre kirliliğinin değil tüketim kirliliğinin de en önemli araçları haline gelmiştir bugün. Şunu sormaktan geri duramazsınız artık: Belli mağazaların poşetlerini taşıyabilen bir insan olmak mıdır (?) bu çağın bizi getirdiği nokta.

III.

Bugün nesiller arasında kurguladığımız/tartıştığımız farklılığın en önemli tanıklarından birisidir naylon poşet ve pazar çantası. Hayatımıza hızla giren bu konformizmin sonucunda “kullan at”çı kuşaklara karşı “sakla samanı gelir zamanı” diyen iki farklı neslin muhatabıyız bugün. Bu nedenledir ki evde bulaşık derdine karşılık neredeyse plastik tabak kullanma eğiliminde olan bir neslin annelerinin hasbelkader kullanılan plastik tabağı bir daha lazım olur diye yıkayıp kaldırdığı günleri yaşıyoruz.

Eşyaya atfedilen bu anlam gündelik hayatımızdaki pek çok durumu da etkilemekte esasında. Başka bir deyişle plastiğin/naylon poşetin hayatımıza girişi sadece eşyalardan vazgeçebilmeyi değil, sosyal ilişkilerimizi de bu anlam dünyasıyla orantılı olarak değerlendirmemizi salık verdi. Sözelimi anne babalarımızın sabırla korumaya çalıştığı beşerî sermayeye karşın bugünün nesli hayata “ne kadar az insan o kadar huzur” diye bakmıyor mu? İnsanları kullanılıp atılan poşetlerle eşdeğer görmüyor mu? İlişkilerimizi belirleyen kadim dostluklar yerine rasyonel tercihler değil mi?

Eşyayla olan ilişkimiz gibi vefa da artık bir semt adı olmaktan başka bir şey değil. Poşetin metalaştırılması/ücretlendirilmesi kendisinden elde edilen geliri artırırken tüketimini azaltır mı (?) bilinmez ama kültürel hayatımızda açtığı anlam krizi nesiller boyunca devam edeceğe benziyor.